

11 ianuarie 2023

Nr. 12-7/1-70

La Nr.

din

Doamnei Ala NEMERENCO
Ministrul Sănătății al Republicii Moldova
mun. Chișinău, str. Vasile Alecsandri, 2, MD-2009
email: secretariat@ms.gov.md

Stimată Doamnă Ministru,

Instituția Ombudsmanului asigură promovarea și protecția drepturilor și libertăților fundamentale ale omului.¹

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului își desfășoară activitatea în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, Principiile de la Paris², art. 59¹ al Constituției Republicii Moldova și Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman), nr. 52 din 3 aprilie 2014³ și își exercită atribuțiile pentru asigurarea respectării drepturilor și a libertăților copilului și realizării, la nivel național, de către autoritățile publice centrale și locale, de către persoanele cu funcție de răspundere de toate nivelurile a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului.

După cum cunoașteți, monitorizarea respectării drepturilor copiilor instituționalizați în Centrele Ftizio pneumologice de Reabilitare pentru Copii din Cornești și Târnova, a fost mereu una dintre prioritățile Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. În acest sens, Ombudsmanul Copilului, urmare a elaborării Raportului tematic „Evaluarea respectării drepturilor și libertăților copilului instituționalizat în Centrele Ftizio pneumologice de Reabilitare pentru Copii din Cornești și Târnova”⁴, a înaintat mai multe recomandări către autorități, inclusiv Ministerului Sănătății, prin Avizul nr. 07-4/20-995 din 19 mai 2022⁵.

În contextul monitorizării de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, a implementării recomandărilor înaintate în scopul realizării depline a

¹ Art. 59¹, alin (1) din Constituția Republicii Moldova.

² Adoptate prin Rezoluția Adunării Generale ONU, nr. 48/134 din 20.12.1993.

³ Legea nr. 52/2014 cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman),
https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=121241&lang=ro

⁴ Raportului tematic „Evaluarea respectării drepturilor și libertăților copilului instituționalizat în Centrele Ftizio pneumologice de Reabilitare pentru Copii din Cornești și Târnova”, <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/04/Raport-Tuberculoza.pdf>

⁵ Aviz cu recomandări către Ministerul Sănătății, <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/05/Aviz-MS-.pdf>

respectării drepturilor și libertăților copiilor instituționalizați în Centrele Ftiziopneumologice de Rehabilitare pentru Copii din Cornești și Târnova, la 27 decembrie 2022, Ombudsmanul Copilului a realizat o vizită la Centrul din Târnova.

În cadrul vizitei, au fost puse în discuție subiecte precum: condițiile și termenele de plasare a copiilor, aspecte ce țin de realizarea dreptului la educație, dreptului la familie și a dreptului la sănătate, precum și asigurarea socializării copiilor, dar și funcționalitatea mecanismului intersectorial de cooperare.

Urmare a discuțiilor purtate cu administrația Centrului Ftiziopneumologic de Rehabilitare pentru Copii din Târnova, se constată că colaborarea intersectorială cu autoritățile tutelare nu se realizează pe deplin, nu se monitorizează situația copiilor pe perioada aflării acestora în centrul de rehabilitare și se atestă cazuri când este refuzată luarea copilului din plasament sau aceasta are loc cu întârziere.

În contextul creșterii prețurilor și a situației economice actuale, se constată că norma zilnică de 55 lei per copil nu este suficientă pentru a-i asigura o alimentație echilibrată și sănătoasă, pentru buna dezvoltare, lipsind din meniu produse importante și necesare, precum fructele (*care se oferă ocazional, în mare parte din donații*).

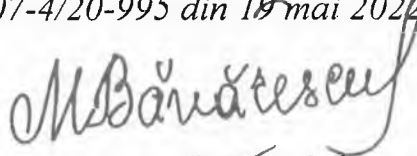
Rămâne a fi o problemă socializarea copiilor cu mediul extern, aceștia limitându-se la activități în mare parte în interiorul centrului și doar cu mici excepții, cu suportul unor parteneri, merg înafara instituției.

În acest sens, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului, reiterează recomandările înaintate, prin Avizul nr. 07-4/20-995 din 19 mai 2022, urmare a elaborării Raportului tematic „Evaluarea respectării drepturilor și libertăților copilului instituționalizat în Centrele Ftiziopneumologice de Rehabilitare pentru Copii din Cornești și Târnova”.

În conformitate cu alin.(3) art. 24 al Legii nr. 52/2014, solicităm respectuos să ne informați despre măsurile întreprinse în vederea implementării recomandărilor înaintate de către Avocatul Poporului pentru drepturile copilului în scopul realizării depline a respectării drepturilor și libertăților copiilor instituționalizați în Centrele Ftiziopneumologice de Rehabilitare pentru Copii din Cornești și Târnova

Anexă: *Copia Avizul nr. 07-4/20-995 din 19 mai 2022 – 5 file.*

Cu respect,

Maia BĂNĂRESCU,
Avocatul Poporului pentru drepturile copilului

Ex.: Maria Talmazan, tel. 060002664
e-mail: maria.talmazan@ombudsman.md

19 mai 2022

La Nr.

Nr. 04-4/20-995

din

Doamnei Ala NEMERENCO

Ministru al Sănătății

mun. Chișinău, str. V. Alecsandri 2, MD-2009

email: secretariat@ms.gov.md

AVIZ

**formatul în temeiul articolului 24 (alin. 1) din Legea Republicii Moldova
cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsmanul), nr. 52 din 03.04.2014**

Aspecte introductive

Avocatul Poporului pentru drepturile copilului își desfășoară activitatea în temeiul tratatelor internaționale la care Republica Moldova este parte, Principiile de la Paris¹, art.59 al Constituției Republicii Moldova și Legii cu privire la Avocatul Poporului (Ombudsman), nr. 52 din 3 aprilie 2014² și își exercită atribuțiile pentru asigurarea respectării drepturilor și a libertăților copilului și realizării, la nivel național, de către autoritățile publice centrale și locale, de către persoanele cu funcție de răspundere de toate nivelurile a prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Monitorizarea respectării drepturilor copiilor instituționalizați în centrele fizioterapeutice de reabilitare pentru copii din Cornești și Târnova, a fost mereu una din prioritățile Avocatului Poporului pentru drepturile copilului. În acest sens, Ombudsmanul Copilului, a înaintat mai multe recomandări, acestea fiind reflectate în rapoartele tematice și anuale privind respectarea drepturilor copilului în Republica Moldova^{3,4}. Pe parcursul anului 2021, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a monitorizat implementarea recomandărilor înaintate pe parcursul întregului mandat, elaborând în acest sens „Evaluarea respectării drepturilor și libertăților copilului instituționalizat în centrele fizioterapeutice de reabilitare pentru copii din Cornești și Târnova”⁵. Urmare a rapoartelor elaborate, concluziile și recomandărilor formulate se necesită adoptarea unor decizii prioritare și decisive în scopul asigurării respectării drepturilor copiilor instituționalizați în centrele fizioterapeutice de reabilitare pentru copii din Cornești și Târnova.

A. Observații generale

În cadrul procesului de monitorizare a implementării recomandărilor anterioare, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului a analizat procesul de plasament și respectarea drepturilor copiilor pe perioada plasării în Centrele de fizioterapie menționate.

Analizând domeniului **dreptului la educație**, în cadrul discuțiilor cu administrația Centrului fizioterapeutic de reabilitare pentru copii din Cornești, s-a constatat faptul că pe acest segment, nu există colaborare cu direcția de învățământ raională în cărei rază teritorială se află Centrul Cornești. Din aceste motive, sunt anumite probleme cu privire la acordarea gradelor de calificare pentru personalul didactic încadrat în instituția rezidențială. Problema este cauzată de faptul că Centrul fizioterapeutic se află în subordinea Ministerului Sănătății și efectiv acesta nu a asigurat o colaborare eficientă a instituțiilor din subordine cu entitățile din domeniul educației. Astfel, observăm din răspunsurile recepționate din partea Direcției

¹ Adoptate prin Rezoluția Adunării Generale a ONU, nr.48/134 din 20.12.1993

² https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=32311&lang=ro

³ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2021/03/RAPORT-COPII2021-FINAL.pdf>

⁴ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/03/RAPORT-COPII2021-FINAL.pdf>

⁵ <http://ombudsman.md/wp-content/uploads/2022/04/Raport-Tuberculoza.pdf>

Educație a raionului Ungheni, o atitudine indiferentă față de procesul educațional care se desfășoară în cadrul instituției date.⁶ La fel, se mai evidențiază și faptul că deși instituția rezidențială asigură în mare parte minimul de calitate solicitat de actele normative din domeniul respectiv, au fost înregistrate carențe considerabile în asigurarea implementării articolului 29 al Convenției ONU cu privire la drepturile copilului. Centrul asigură doar partea îngustă a implementării dreptului la educație prin asigurarea condițiilor de predare a materiilor de studiu incluse în programa națională de învățământ lăsând la o parte aspectul general al dreptului la educație în raport cu Convenția ONU și anume formarea copilului drept un individ activ al societății care își conștientizează drepturile și responsabilitățile și poate face uz de el în caz de necesitate. Menționăm că angajații centrului nu a putut prezenta programe educaționale consacrate drepturilor copilului, care au fost realizate în incinta instituției.

Urmare a monitorizării Centrului ftizio pneumologic de reabilitare pentru copii din Târnova s-a constatat că centrul dispune de cadrele didactice necesare pentru asigurarea implementării programului de studiu pentru ciclul primar și gimnazial. Discutând cu administrația și cadrele didactice, acestea au menționat că instituția nu dispune de suficiente manuale, copiii trebuie să vină cu manualele primite de la instituția de învățământ din localitate.

La compartimentul *protecția față de abuz și neglijență* s-a constatat că instituția dispune de un Registru de evidență a cazurilor de abuz și violență, creat în conformitate cu Ordinul Ministerului Educației nr. 77/2013 și nr. 858 din 23.08.2013, însă, este un proces mai mult formal, deoarece înregistrarea și raportarea rămâne a fi formală, inclusiv, în contextul în care instituția se subordonează direct Ministerului Sănătății, nefiind prevăzut anume în cazul centrelor respective, un mecanism de colaborare cu direcția de învățământ raională.

Din analiza stării de fapt conchidem că asigurarea *dreptului la familie* a copilului este una superficială, fapt cauzat, în mare parte, de lipsa de interes din partea părinților, dar și de posibilitățile reduse ale instituțiilor. Respectiv, din cele analizate, ajungem la concluzia că copiii, în multe cazuri, sunt practic abandonați în centrele respective, rudele invocând diverse motive pentru ca să nu vină în vizită la propriii copii precum: lipsa resurselor financiare, boala, lipsa condițiilor de trai etc.. De asemenea remarcăm și faptul că nici instituțiile respective nu întreprind măsuri suficiente prin intermediul mecanismului multisectorial de activitate, pentru a implica familia sau autoritățile tutelare de la locul de trai al copilului, în cele mai multe cazuri acest contact există doar la momentul instituționalizării copilului și la momentul de externare. La compartimentul respectării dreptului la familie se mai evidențiază și faptul că deși administrația Centrului de Ftizio pneumologie Cornești și Târnova susține că permite și chiar încurajează părinții și rudele să mențină un contact pozitiv cu copiii instituționalizați, totuși din monitorizarea efectuată se remarcă faptul că instituția nu dispune de o cameră amenajată în scopul vizitelor, acestea în mare parte având loc în holul instituției sau în camera de zi a copiilor.

În ceea ce ține de asigurarea *dreptului la sănătate* se constată faptul că Centrele de Ftizio pneumologie Cornești și Târnova, fiind instituții cu specific medical, totuși, din perspectiva asigurării drepturilor copilului s-au constatat un șir de carențe care urmează a fi înlăturate, cât la nivel instituțional, atât și prin intervenția Ministerului Sănătății, în calitate de instituție care coordonează activitatea centrului. Astfel, în cadrul procedurii de monitorizare s-

⁶ Din răspunsul Direcției Educație Ungheni: „Conform Anexei nr.5 la Hotărârea Guvernului cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății nr. 148 din 25 august 2021, fondatorul I.P. „Centrul ftizio pneumologic de Reabilitare pentru Copii Cornești”, este Ministerul Sănătății. Potrivit pct. 7 sbpct. 11) din Regulamentul cu privire la organizarea și funcționarea Ministerului Sănătății, una din funcțiile de bază ale acestuia constă în coordonarea și monitorizarea activității autorităților administrative din subordine și a instituțiilor publice în care Ministerul deține calitate de fondator.”;

a constat o discrepanță în procesul de internare a copiilor. Din discuțiile purtate cu administrația instituțiilor respective se constată că la momentul internării copiilor în Centrul de reabilitare în baza avizului medicului ftiziopneumolog și al comisiei de profil, copilul, în multe cazuri este adus în centru fie de asistentul social din localitate, primar, de un colaborator medical, sau o rudă din cadrul familiei biologice. În acest caz, în lipsa reprezentantului legal, acordul pentru plasarea copilului, precum și administrarea ulterioară a tratamentului medicamentos, nu este solicitat de la reprezentantului legal al copilului. Analizând unele dosare ale copiilor aflați în instituțiile menționate se constată că astfel de acorduri din partea reprezentanților legali lipsesc iar din discuțiile cu administrația centrelor s-a comunicat acestea nu se solicită, în acest sens nu există nici careva blancuri pe care ar urma să le completeze reprezentantul legal. În această ordine de idei conchidem că, în conformitate cu legislația în vigoare, reprezentanții legali ai copilului sunt părinții, tutorii or persoanele care înlocuiesc aceste persoane. Când copilul este adus de o persoană care nu are nici un fel de împuterniciri cu privire la reprezentarea copilului în fața autorităților publice, semnarea acordului urmează a fi interpretată ca fiind nulă de principiu. Acordurile și informația cu privire la internare sunt comunicate și discutate doar cu persoanele mature fără a implica copilul în discuțiile respective sau cel puțin fără a îi comunica despre starea lucrurilor de fapt raportat la maturitatea sa psihologică și fizică.

Neadmiterea discriminării și reîncadrarea socială au fost alte două domenii analizate de către experții grupului de lucru în cadrul elaborării prezentului raport. Respectiv, se evidențiază faptul că copiii care provin din focare de tuberculoză, ca și copiii care sunt infectați cu HIV/SIDA, sunt în continuare marginalizați și stigmatizați de societate. Totodată, pandemia a îngreunat cu mult procesul de încadrare socială a copiilor care suferă de tuberculoza astfel, aceștia rămânând în continuare o problemă nesoluționată de către autoritățile publice centrale și locale. Centrul respective de reabilitare mențin legături slabe cu instituțiile conexe. Copii nu sunt implicați în alte activități comunitare decât cele care se petrec pe teritoriul instituției cu mici excepții atunci când sunt donații sau programe din afara instituției, de la partenerii nonguvernamentali cu care colaborează instituția.

Cu privire la respectarea ***drepturilor și libertăților civile*** (libertatea de asociere, exprimare, participare) se evidențiază că centrul nu organizează activități și nu dispune de strategii de implicare a copilului în procesul decizional, iar participarea acestuia în procesul decizional este una formală fără respectarea recomandărilor Comitetului ONU pentru drepturile copilului. Implementarea prevederilor Convenției ONU cu privire la drepturile copilului în cadrul Centrului Ftiziopneumologic de Reabilitare pentru Copii Târnova și Cornești cu multe rezerve, în acest scop este necesară intervenția autorităților atât la nivel local, cât și la nivel central.

B. Standarde aplicabile și aprecierea Avocatului Poporului

La nivel internațional, primordial studiului de cercetare la nivel legislativ se prezintă a fi Convenția ONU cu privire la drepturile copilului. Astfel, evidențiem faptul că, din perspectiva Convenției ONU, incidente pentru sistemul de protecție a drepturilor copilului plasat în Centrele ftiziopneumologice de reabilitare pentru copii sunt prevederile art. 24, 25 și 26 analizate în coroborare cu celelalte prevederi expuse în tratatul internațional.

Din această perspectivă opinăm asupra faptului că trebuie luați în considerare o serie de factori determinanți pentru realizarea dreptului copiilor la sănătate, inclusiv factori individuali, cum ar fi vârsta, sexul, nivelul de studii, statutul socioeconomic și domiciliul: factori determinanți la locul de muncă în mediul imediat al familiilor, colegilor, profesorilor și furnizorilor de servicii, în special violența care amenință viața și supraviețuirea copiilor ca parte

a mediului lor imediat; și determinanți structurali, inclusiv politici, structuri și sisteme administrative, valori și norme sociale și culturale.

Analiza normativă a articolului 24 din Convenție mai este necesară și din perspectiva noțiunilor pe care acesta le prezintă și care sunt extrem de necesar a fi implementate și în plan legislativ național. Astfel, susținem că noutatea cu care vine articolul nominalizat în jurisprudența internațională și națională o reprezintă noțiunea de „cel mai înalt standard de calitate”. În această ordine de idei evidențiem faptul că noțiunea de „cel mai înalt nivel de sănătate atins” ține cont atât de condițiile biologice, sociale, culturale și economice ale copilului, cât și de resursele disponibile ale statului, completate de resursele puse la dispoziție de alte entități, inclusiv de organizațiile neguvernamentale, organizațiile internaționale, comunitatea civilă și sectorul privat.

Totodată, o importanță deosebită în asigurarea protecției drepturilor copilului plasat în Centrele de reabilitare fiziopneumologice, reprezintă și art.25 din Convenția ONU. În acest aspect articolul 25 impune înaltelor părți contractante de a asigura evaluarea periodică a plasamentului copiilor care au fost plasați în instituțiilor rezidențiale în vederea îngrijirii, protecției sau tratamentului copilului. Importanța evaluării periodice a plasamentului copilului reprezintă o necesitate de bază în asigurarea respectării drepturilor copiilor care sunt plasați în instituțiile rezidențiale or, aceasta este unul din principiile care asigură raportul de proporționalitate, unde, pe de o parte, survine necesitatea de a separa copilul de propria familie și al plasa într-o instituție rezidențială iar pe partea opusă este necesitatea de implementare în ansamblu a drepturilor copilului. În acest sens Comitetul ONU pentru drepturile copilului⁷ încurajează statele părți la adoptarea soluțiilor cât mai prietenoase copiilor care suferă de această afecțiune. Comitetul indică faptul că „tuberculoza în calitate de afecțiune va lăsa sechele adânci în aspect medical copilului, astfel statele urmează să se asigure că vor întreprinde toate măsurile necesare pentru a nu admite schingiuirea/stigmatizarea pe plan social”. Comitetul mai remarcă faptul că tuberculoza fiind o afecțiune de ordin medical a șablonat statele în mare parte în acționarea promptă în vederea tratării și eradicării bolii, totodată lăsând pe planul doi aspectele psihosociale care sunt afectate de pe seama acestei maladii. Drept rezultat la etapa actuală, deși organismele internaționale recunosc că majoritatea statelor, inclusiv Republica Moldova, întreprind măsuri pentru diminuarea și eradicarea tuberculozei în rândul copiilor, totuși aspectele conexe dreptului la sănătate care sunt garantate prin alte articole din convenție sunt neglijate în mare parte. Respectiv, la etapa actuală, deși se remarcă faptul că sunt întreprinse măsuri medicale cu privire la tratarea maladiei tuberculozei, aspecte precum: dreptul la educație, dreptul la familie, dreptul la asistență socială drepturile și libertățile civile (libertatea de întrunire, asociere, exprimare), sunt în continuare încălcate de către autoritățile naționale ale statelor. În conformitate cu standardele naționale⁸, instituția de plasament oferă copilului aflat în dificultate servicii de îngrijire, educație, recuperare, (re)integrare, asistență medicală și socială; asigură acestuia condiții optime de dezvoltare armonioasă; sprijină relațiile dintre copil și familia sa. Copiii beneficiază de îngrijire de tip rezidențial numai după ce s-au depus toate eforturile și după ce s-au epuizat toate alternativele de tip familial. Plasamentul instituțional reprezintă ultima opțiune de protecție a copilului. Toate activitățile desfășurate în instituție au în vedere caracterul temporar al plasării copilului și primordialitatea revenirii în mediul familial și în comunitatea din care acesta face parte.

⁷ <https://www.ohchr.org/EN/HRBodies/CRC/Pages/CRCIntro.aspx>

⁸ Standardele minime de calitate privind îngrijirea, educarea și socializarea copiilor din instituții de tip rezidențial, aprobate prin Hotărârea Guvernului R. Moldova nr.432 din 20.04.2007, accesibil pe https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=25133&lang=ro

Instituțiile rezidențiale, continua a fi considerate de unii actori statali ca fiind cea mai bună modalitate de a avea grijă de copiii vulnerabili, și de adulții care necesită diverse tipuri de sprijin. În acest sens, s-a demonstrat că îngrijirea instituțională duce în mod invariabil la rezultate mai scăzute în ceea ce privește calitatea vieții, echivalând adesea cu segregarea, comparativ cu serviciile de calitate din cadrul comunității. În deosebi, este de menționat că atunci când este vorba despre copii de vârste foarte mici, chiar și perioada de timp relativ scurtă, petrecută în plasament instituționalizat, poate afecta negativ dezvoltarea psihic-emoțională și poate avea consecințe și asupra comportamentului copilului. În acest context, Avocatul Poporului pentru drepturilor, își reiterează opinia sa prin care consideră instituționalizarea drept o politică inefficientă și o încălcare a drepturilor copilului.

În succesiunea considerentelor enunțate, în contextul elaborării Raportului Tematic „Evaluarea respectării drepturilor și libertăților copilului instituționalizat în centrele fizioterapeutice de reabilitare pentru copii din Cornești și Târnova” și în temeiul articolului 24(1) al Legii nr.52 din 03.04.2014, Avocatul Poporului pentru drepturile copilului formulează în continuare următoarele **RECOMANDĂRI**:

- **Ministerul Sănătății** urmează să reia consultările publice cu privire la adoptarea statutelor noi pentru Centrele de reabilitare Târnova și Cornești;

- **Ministerul Sănătății** va colabora cu **Ministerul Educației și Cercetării** în scopul de a evalua și acredita periodic, conform legislației în vigoare, instituțiile didactice din cadrul centrelor de reabilitare și va monitoriza/coordona procesul educativ;

- **Ministerul Sănătății** urmează să reevalueze politica de instituționalizare a copiilor în faza de reabilitare a tuberculozei, evitând la maxim posibil plasarea copilului în sistemul rezidențial;

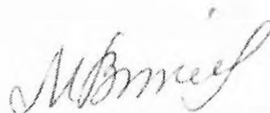
- **Ministerul Sănătății** în colaborare cu **Ministerul Educației și Cercetării** vor găsi soluții cu privire la asigurarea fondului de carte a Centrelor de reabilitare Târnova și Cornești, în special cu manuale pentru predarea obiectelor de studiu din cadrul Curriculumului național;

- **Ministerul Sănătății** vor întreprinde măsuri pentru a evita plasamentul copilului în scopuri care excedă tratamentul tuberculos al copilului de lungă durată și vor stabili un mecanism de colaborare cu **autoritățile tutelare locale** în vederea reintegrării cu succes a copilului în comunitate;

- **Ministerul Sănătății** va modifica mecanismele de lucru în cadrul instituțiilor monitorizate cu racordarea acestora la prevederile Convenției ONU cu privire la drepturile copilului, inclusiv, acordul reprezentantului legal pentru plasarea copilului în centru și pentru administrarea tratamentului. La fel, informarea și consimțământul copilului reieșind din gradul de maturitate al acestuia.

În conformitate cu alin.(3) art.24 al Legii nr.52/2014, despre măsurile întreprinse, solicităm să fim informați în termeni proximi.

Cu respect,

Maia BĂNĂRESCU,
Avocatul Poporului pentru drepturilor copilului